

Sygn. akt I CSK 41/11

POSTANOWIENIE

Dnia 26 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSA Marek Machnij

w sprawie z wniosku P. T.

przy uczestnictwie Ż. T.

o podział majątku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 26 października 2011 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 8 lipca 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Zawarte przez wnioskodawcę P. T. i uczestniczkę Ź. T. w dniu 7 czerwca 2002 r. małżeństwo rozwiązane zostało przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 21 maja 2007 r., który uprawomocnił się 10 lipca 2007 r. W dniu 9 czerwca 2005 r. małżonkowie zawarli z E. C. i H. C. notarialną umowę nabycia własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego przy ul. Ź. nr [...] w W. Nabycie lokalu zostało sfinansowane w całości z kredytu hipotecznego zaciągniętego przez małżonków w Banku Polska Kasa Opieki S.A. w kwocie 267.000 zł.

W księdze wieczystej przedmiotowej nieruchomości lokalowej są wpisane na rzecz Banku Pekao S.A. na zabezpieczenie roszczeń z tytułu kredytu, hipoteka zwykła i kaucyjna obie w kwocie 267.000 zł. Zadłużenie z tytułu kredytu wynosiło na dzień 21 sierpnia 2009 r. 278.539, 90 zł, w tym odsetki bieżące 14.831,43 zł. Uczestniczka po ustaniu wspólności uiściła z własnych środków z tytułu zaliczek na rzecz spółdzielni mieszkaniowej kwotę 1800 zł oraz z tytułu spłaty kredytu mieszkaniowego 39.627,88 zł. Wnioskodawca dokonał natomiast po ustaniu wspólności majątkowej spłaty z własnych środków należności z tytułu zobowiązań zaciągniętych w czasie małżeństwa z tytułu kredytu w Euro Banku w kwocie 5.375 zł, z tytułu kredytu samochodowego w Dominet Banku w kwocie 12.670 zł i tytułu kredytu w Banku Millennium w kwocie 1.050 zł.

Postanowieniem z dnia 17 września 2009 r. Sąd Rejonowy dokonał podziału majątku wspólnego byłych małżonków w ten sposób, że spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego o wartości 377.200 zł przyznał na wyłączną własność uczestniczki, zasądził od uczestniczki na rzecz wnioskodawcy tytułem spłaty oraz rozliczenia nakładów wnioskodawcy i uczestniczki z majątków osobistych na majątek wspólny kwotę 176.909,05 zł, płatną w 120 ratach.

Sąd Rejonowy uznał, że obciążający byłych małżonków solidarnie dług z tytułu niespłaconego kredytu bankowego, zaciągniętego na zakup własnościowego prawa do mieszkania nie ma wpływu na przyjętą przy podziale wartość tego prawa. Przedmiotem podziału są bowiem jedynie aktywa, a sąd nie

jest uprawniony do dzielenia długów. Wskazał, że dług zabezpieczony hipoteką będzie nadal obciążał byłych małżonków, jako solidarnych dłużników osobistych. Wierzyciel będzie więc miał możliwość wyboru dłużnika, do którego skieruje roszczenie i wcale nie musi skorzystać z zabezpieczenia hipotecznego. Nie podzielił poglądu prezentowanego przez uczestniczkę, która podnosiła, że art. 618 § 3 k.p.c. sprzeciwia się dochodzeniu roszczeń z tytułu długów spłaconych po podziale majątku przez jednego z byłych małżonków. Przepis ten – jak uznał – dotyczy tylko tych długów, które zostały spłacone przed wydaniem orzeczenia o podziale majątku wspólnego. Każde z małżonków będzie mogło więc domagać się od drugiego zwrotu kwot uiszczonych kredytu, jako roszczenia regresowego.

Zaskarżonym obecnie postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestniczki od postanowienia Sądu Rejonowego, w której skarżąca zarzucała błędne ustalenie wartości spółdzielczego prawa do lokalu bez uwzględnienia obciążającej go hipoteki zwykłej i w konsekwencji błędne ustalenie wysokości spłaty obciążającej uczestniczkę na rzecz wnioskodawcy.

Odnosząc się do uzasadniającej zarzut argumentacji, Sąd Okręgowy wskazał, że oparta ona została na założeniu, że bank będzie egzekwować dług z tytułu kredytu od dłużnika rzeczowego, jednak nie ma podstaw, by takie arbitralnie założenie w sprawie uczynić. Podzielił także stanowisko Sądu Rejonowego, że art. 618 § 3 k.p.c. nie stoi na przeszkodzie domaganiu się przez małżonka, który spłacił kredyt po podziale majątku wspólnego zwrotu części długu przypadającego na drugiego małżonka.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Okręgowego uczestniczka ponowiła zarzut apelacyjny, podnosząc naruszenie art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1038, 1035 i 212 k.c.

Wnosiła o uchylenie postanowienia i jego zmianę przez orzeczenie, zgodnie z uprzednim wnioskiem apelacji, o obniżenie zasądzonej od niej spłaty do kwoty 43.409 zł płatnej w 120 miesięcznych ratach, lub jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, albo uchylenie postanowień obu Sądów w tym postanowienia Sądu Rejonowego w odnośnym zakresie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z ustalonym stanowiskiem judykatury, aprobowanym także w piśmiennictwie, przy szacowaniu składników majątku wspólnego należy uwzględnić obciążenia zmieniające rzeczywistą wartość tych składników, w tym obciążenia o charakterze prawnorzeczowym, za które ponosi odpowiedzialność każdorazowy właściciel nieruchomości, a zwłaszcza obciążenie hipoteką. Wartość tych obciążeń odlicza się zarówno przy ustalaniu składników majątku wspólnego, jak i przy zaliczaniu wartości przyznanej jednemu z małżonków nieruchomości na poczet przysługującego mu udziału w majątku wspólnym. (post. SN z dnia 5 października 2000 r., II CKN 611/99, M. Prawn. 2001, nr 2, str. 93 i z dnia 29 września 2004 r., II CK 538/03, Lex nr 137537, uzasadnienie uchwały SN z dnia 25 czerwca 2008 r., III CZP 68/09, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 99.). Stanowisko to nie narusza zasady, że podział majątku wspólnego obejmuje aktywa (post. SN, 7 s. z dnia 5 grudnia 1978 r., III CRN 194/78).

Skutkiem zastosowania powyższej formuły rozliczeń jest to, że spłata długu hipotecznego uwzględnionego przy ustalaniu wartości nieruchomości przez zmniejszenie jej wartości, dokonana z osobistego majątku przez małżonka, któremu przypadła ona w wyniku podziału nie rodzi roszczenia wobec drugiego małżonka, mimo że dług zabezpieczony hipoteką obciążał oboje małżonków (post. SN z dnia 2 kwietnia 2009 r., IV CSK 566/08, Lex nr 564826). Czym innym jest bowiem odpowiedzialność osobista byłych małżonków wobec wierzyciela, na którą podział majątku nie ma wpływu, czym innym natomiast zasady rozliczenia między nimi wydatków z majątku osobistego jednego z małżonków z tytułu wspólnego długu. Jeżeli ze względu na istnienie odpowiedzialności rzeczowej dług obciąża rzecz i obniża jej wartość, jego spłata przez małżonka, który w wyniku podziału majątku otrzymał obciążoną rzecz, oszacowaną z uwzględnieniem tego długu stanowi realizację zasady, że zobowiązany do spłaty jest ten komu nieruchomość została przyznana, gdyż spłacając dług zapobiega skierowaniu przez wierzyciela roszczeń do tej rzeczy.

Za takim stanowiskiem przemawia również treść art. 618 § 3 k.p.c. w zw. z art. 567 § 1 i 3 k.p.c. wyłączającego możliwość dochodzenia roszczeń

podlegających rozpatrzeniu w postępowaniu działowym po jego prawomocnym zakończeniu, nawet wówczas gdy nie zostały w tym postępowaniu zgłoszone (post. SN z dnia 29 września 2004 r., II CK 538/03 i z dnia 2 kwietnia 2009 r., IV CSK 566/08).

Nieuwzględnienie zatem obciążającej nieruchomości hipoteki, przy ustalaniu wysokości spłaty należnej małżonkowi, któremu nieruchomość nie została przydzielona, od drugiego małżonka, mogłoby prowadzić do tego, że jako dłużnik hipoteczny małżonek ten spłaci sam cały dług (czego – przeciwnie niż ocenił to Sąd Rejonowy – nie można nie brać pod uwagę), będąc przy tym pozbawiony możliwości dochodzenia w stosunku do współmałżonka roszczeń z tego tytułu. W takiej sytuacji, małżonek któremu przysądzono własność nieruchomości zobowiązany byłby do spłaty całego kredytu, jako dłużnik rzeczowy oraz połowy wartości nieruchomości nie uwzględniającej obciążenia, drugi małżonek pozostawał by natomiast solidarnym dłużnikiem z tytułu kredytu (post. SN z dnia 26 listopada 2009 r., III CZP 103/09, OSNC-ZD 2010, nr 3, poz. 82).

W tym stanie rzeczy, gdy wniesiona skarga kasacyjna okazała się uzasadniona, Sąd Najwyższy, uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ zd. pierwsze, art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 13 § 2 k.p.c.).